

HORTI PÁL

CSÖNDES nyári éjszakában, az égbolt ragyogó palástján fölvilanó hulló csillag láttára nemde megdobbann szívünk? Pedig nem is tudtuk, milyen világból való, mi térítette el pályájáról, mi vonzza máshová. Mérhetetlen sebességgel rohan új, ösmeretlen célja felé s rohantában kitüzesedve, többnyire útközben megsemmisül.

Horti Pál, művészetünk világának hulló csillaga, szemünk előtt tünt föl. Évekig gyönyörködtünk sokoldalú tehetsége ragyogásában, mely egész pompájával itt bontakozott ki. Idegenbe vezető útjára is úgy távozott el tőlünk, mint a bolygó, amelynek pályafutását a világrend törvényei szabják meg s amely útjában fényt árasztva visszatér oda, ahonnan kiindult.

Nevének túl a tengeren is becsületet, művészetünknek dicsőséget szerezve, már visszatérőben volt. Tapasztalatokban gyarapodva, lelkében nagyratörő tervekkel sietett haza. Szívünkben mélységes örömmel vártuk, hogy ismét köztünk legyen s ismét a mi művészetünk fényét gyarapítsa kiapadhatatlan teremő erejével, hatalmas tudásával, ernyedetlen munkakedvével, idegenben még inkább finomult izlésével, de világot bejáró útjában is mindenkor magyarnak maradt lelkével.

Kis idő még s ismét köztünk van. Ám megérkezésének útját állta a halál, mely hirtelen és orvul lepte meg. Művészeti életünk büszkesége fejlődésének delelőjén, férfikora virágjában, pályája legjelentő-

sebb fordulóján és az alkotásnak talán még az eddiginél is eredményesebb új korszaka küszöbén a hulló csillagok sorsára jutott.

Életének tragikus vége országszerte megdöbbenést keltett, s a mérhetetlen fájdalom, amellyel siratjuk, még most is fogva tartja szívünket. Éppen azért tüneményes pályájához képest mélységes gyászunkban csak vajmi szürke emléket állíthatunk szellemének e pár sorral ebben a folyóiratban, amelynek egyik főerőssége volt s amely oly sokszor és mindig örömmel teljes büszkeséggel számolt be művészeti diadalairól.

Horti Pál 1865-ben Budapesten született, ahol apja tekintélyes szabómester volt. Művészi hajlamait követve, a reáliskola hatodik osztályának elvégeztével 1881-ben a mintarajziskola növendéke lett s mint ilyen már elsőéves korában pályadíjat nyert egy berakott művű asztallap díszítésének tervével. Mindazonáltal még a mintarajziskola

elvégezése után sem gondolt arra, hogy java erejét valamikor a magyar iparművészetnek fogja szentelni. Sőt művészi ambíciót sem lehettek nagyok. 1886-ban középiskolai tanulmányait pótolva, a belvárosi reáliskolában érettségi vizsgálatot tesz s ugyanebben az esztendőben megszerzi a rajztanári képesítést is. Nyomban erre hosszú külföldi útra indul s ennek folyamán, főleg Münchenben, Párisban és Londonban, festészeti tanulmányainak él. Többnyire tájképeket ábrázoló munkáit külföldről küldte a Műcsarnok kiállításaira, s ezek közül »A favágók« című képét a Képzőművészeti Társulat vásárolta meg. Jelentősebb művészi sikerei azonban nem voltak s ő 1890-ben a székesfővárosi iparrajziskola rendes tanára lett.

Új hívatása fordítja figyelmét az iparművészet felé, s ő egész

odaadással merül el a művészi ipar legkülönbözőbb ágainak a tanulmányozásába. 1895-ben egy évi szabadságot nyer s ismét külföldre utazik, ahol — főleg Münchenben — a művészi sokszorosítás különböző technikáit sajátítja el.

Visszatérve, sógora társaságában sokszorosító vállalatot alapít, amely azonban mostoha viszonyaink közepette csak néhány hónapig áll fenn, s üzleti dolgokban tájékozatlan művésznket anyagi romlásba sodorja. Nagyszabásúnak tervezett sokszorosító vállalata bukása után Horti Pál a ráhárult kötelezettségeket szinte holta napjáig volt kénytelen törleszteni.

Ez a csapás távolról sem törte meg erejét és munkakedvét; de egyelőre csak kevésbé kockázatos iparművészeti feladatokat keres. Barátjai unszolására fog hozzá pompás terveit rajzolásához, amelyek a Mintalapokban s a Magyar Iparművészetben jelentek meg. Ekkor kezd szerepelni mint bútor-, szőnyeg- és ékszertervező társulatunk kiállításain is. Csakhamar ezután az agyagművéség tanulmányozásába merül. Megtanulja a fazekasmesterséget, a korongozást, a mázak készítését és égetését s 1899—1900. évi kiállításunkban szebbnél szebb eredeti hatású mázas edényeivel kelt feltűnést.

Sikerén felbuzdulva az iparművészet egyéb ágaiban is kísérletez. Új patinázó és zománcoló eljárást talál föl. Az előbbi szabadalmát a berlini Gladenbeck cég vette meg. Az utóbbinak értékesítéséhez, amelytől még nagyobb anyagi sikert remélt, sokoldalú és szakadatlan iparművészeti munkássága közepette már nem jutott hozzá.

Horti Pál minden téren új csapásokat kereső sokoldalú munkásságának iparművészetünk megújulásában hatalmas szerepe volt. Külföldi sikereinkből is, amelyeket 1900-tól kezdve arattunk, neki jutott az oroszlanrészt. A párisi világkiállításon az iparművészet különböző ágait felülről alkotásával öt nagy kitüntetést nyert. Érdemei méltánylásául ugyanekkor itthon a Ferencz József-rend lovagkeresztjét kapta meg.

1899-ben a vallás- és közoktatásügyi miniszter az iparművészeti nagy aranyérmét Hortinak ítéli; 1902-ben rendező Társulatunk megbízásából a turini kiállítás magyar iparművészeti csoportját s itteni szerepléséért a Grand Prix-vel és az olasz koronarend lovagkeresztjével tüntetik ki.

S világgraszoló sikerei közepette Horti Pál, mint a székesfővárosi iparrajziskola tanára, most is egész odaadással tölti be tanítói hivatását s jóformán csak azokban az órákban dolgozik, amelyeket mások a pihenésre és szórakozásra szánnak. 1903-ban ő tervező és rendező Társulatunk nagy lakásberendezési kiállítását, amellyel a magyar iparművészet végre itthon is osztatlan elismerést aratott.

S amikor arról volt szó, hogy az 1904. évi st-louisi kiállításon Amerikában is becsületet szerezzünk iparművészetünknek, ismét csak Horti felé, a nagy koncepciók mesterére s a legaprólékosabb részletekben is finom ízlésre valló művészre fordult az illetékes körök figyelme.

Horti Pál 1904 március hó 26-án feleségével együtt indult el Amerikába, mely otttartózkodása alatt művészi diadalai szakadatlan láncolatának színhelyévé vált. 1905-ben a kiállításon kifejtett sikeres működése után Newyorkba költözött, amely a világ modern iparművészetében egyre jelentősebb szerepet tölt be. A fényes megbízások hírére, amelyekkel itt elhalmozták, Budapest székesfővárosi készségegel hosszabbította meg művésznket szabadságát. Horti Pál kedve szerint s egész odaadással dolgozhatott: bútorokat, üvegfestményeket, mozaik díszítéseket tervezett, grafikai munkákkal foglalkozott s egyéb technikákban is a régi sikerrel kísérletezett.

Ellentállhatatlan vágy fogta el, hogy Japánországot útba ejtse s ennek fejlett iparművészetét tanulmányozza, Mandzsuriában pedig kutasson a magyarok őshazájának és ősi művészetének nyomai után. 1906 május havában felesége hazajött, Horti Pál pedig a magyar kormány támogatásával elindult földkörüli útjára.

Newyorkból Mexikóba ment, ahol az azték építőművészet és az őskori agyagművéség emlékei annyira lekötötték érdeklődését, hogy a Mexikóra szánt négy hét helyett négy hónapot töltött e csodás országban. Leveleiben, melyeket Mexikóból budapesti barátainak küldött, elragadtatással ír a bámulatos rokonságról, mely a mexikói népies művészet »vonal- és formanyelve«, s a magyaros népművészet között megvan. Útja e részéről szól utitársa, Schmidt Gyula építész cikke, melyet alább közlünk. Mexikóban lepte meg a hatalmas természetű művészt az alattomos sárgaláz. De ő itt még leküzdte a bajt s egész odaadással kutat, tanulmányoz, régiségeket gyűjt. Csak amire amerikai munkásságával szerzett vagyona is elfogy, készül haza. Visszatérőben India fővárosában, Bombayban erőt vett rajta a mexikói tartózkodás óta benne lapangó sárgaláz és 1907 május hó 25-én hat napos haláltusa után sírba döntte a jeles művészt...

□

□

Vannak csillagok, amelyek rég letűntek, fényük azonban a mérhetetlen távolságban még emberöltők múlva is tündöklőn ragyog. Horti Pál életének csillaga is távol tőlünk hanyatlott le, deli alakját messze idegenben ásott sír zárja magába. Lángoló lelke azonban a síron túl is tovább él s köztünk marad. Fényes pályájának tündöklő példája ezután is világitani fog mindazoknak, akik önzetlenül hevülnek művészetünk javáért; főleg azonban azoknak, akik erejüket és tehetségüket iparművészetünknek szentelik s ennek tartós virágzásáért küzdenek.

